

Cik aizsargāts skolā ir skolotājs?

Kā skolā risināt situāciju, ja skolēns pazemo skolotāju – ignorē organizētās mācību formas, lieto necenzētu leksiku, atļaujas uzspļaut skolotājam u. tml.? Kā rīkoties, lai šādā situācijā nepazaudētu autoritāti pārējo skolēnu acīs un saglabātu pašcieņu? Kā šādas problēmas risināt skolā?

Piedāvājam skolas psiholoģes, pieredzējušas skolotājas un juristes viedokli.

Zanda Šneidere, Rīgas 53. vidusskolas psiholoģe

„Jebkura cilvēka uzvedība ir ar noteiktu – apzinātu vai neapzinātu – mērķi. Ļoti bieži skolēni, kas šādi uzvedas, signalizē, ka viņu dzīvē kaut kas nav kārtībā. Tāpēc, manuprāt, viens no pirmajiem skolotāja uzdevumiem ir mēģināt izprast skolēna uzvedības motīvus. Iespējams, skolēns tiecas pēc pastiprinātas uzmanības un ar savu rīcību to iegūst pārpārēm.

Varbūt šāda uzvedība liecina par skolēna tieksmi pēc varas, un tas ir labs veids, kā izrādīt savu pārsvaru pār skolotāju. Šādu situāciju nevar atrisināt, skolotājam iesaistoties cīņā un demonstrējot arī savu varu, jo uzvarētāju šeit nebūs, tikai zaudētāji. Dažkārt neadekvātas uzvedības iemesls ir pārāk viegls vai pārāk grūts mācību materiāls, kā rezultātā skolēnam stundās ir ļoti garlaicīgi (to noskaidrot var palīdzēt skolas psihologs, izvērtējot skolēna izziņas procesu attīstības līmeni). Atrodot viņam piemērotu darba tempu un mācību metodes, var ietekmēt bērna uzvedību.

Lai labāk izprastu skolēna negatīvās uzvedības cēloņus, skolotājam svarīgi ar bērnu aprunāties vienatnē un uz klausīt viņa viedokli (mana pieredze rāda, ka bieži skolotājiem ir grūtības uz klausīt – viņi ir gatavi izteikt savu viedokli, nosodījumus, t. i., runāt paši, bet nesadzird skolēna teikto). Lai labāk izprastu skolēna rīcības motīvus, skolotājs var meklēt palīdzību pie skolas atbalsta personāla speciālistiem (psihologa, sociālā pedagoga). Visbiežāk bērni ar uzvedības problēmām jau ir šo speciālistu redzeslokā. Dažreiz ir iespējams, ka šāda uzvedība piemīt bērniem, kuriem ir nepieciešama ārsta speciālista palīdzība, tad skolas psihologs sarunā ar vecākiem var ieteikt meklēt medicīnisku palīdzību.

Protams, ka skolotāji, tāpat kā visi cilvēki, ir ar dažādiem nervu sistēmas tipiem, emocionālu noturību, attieksmi pret dzīvi, humora izjūtu, pašapziņu. Ir iespējams, ka, piemēram, emocionāli jūtīgi, psiholoģiski mazāk elastīgi vai ar pazeminātu pašvērtējumu apveltīti skolotāji uz dažādām negaidītām un nepatīkamām situācijām reaģē saasināti, tā daļēji provocējot skolēnu dažādas reakcijas. Bet tas ir tikai viens no faktoriem.

Bieži skolēnu negatīva uzvedība, īpaši, ja tā ir ilgstoša, skolotājos izsauc dusmas un bezcerību, tāpēc rodas vēlme attiecīgi paust savas emocijas. Taču vienmēr ir svarīgi atcerēties, ka attiecībās skolotājs – skolēns pedagogs ir pieaudzis cilvēks un profesionālis savā specialitātē. Tāpēc skolotāja rīcībai jābūt pēc iespējas profesionālākai: tas arī ļaus saglabāt pašcieņu un autoritāti skolēnu acīs. Tādas dusmu izraisītas emocijas kā kliegšana, ironiskas piezīmes, draudi u. c. liecinās par skolotāja iesaistīšanos cīņā ar skolēnu un nekad nenesīs augļus.

Kā jau minēju, skolotājs, lai risinātu situāciju, var griezties pēc palīdzības pie skolas atbalsta personāla speciālistiem, lai izprastu, kas provocē skolēnu uz negatīvu uzvedību un kādas metodes var izmantot. Ir vērts sadarboties arī ar kolēģiem: iespējams, ka skolā ir kāds skolotājs, kura stundās nepaklausīgais skolēns uzvedas daudz labāk, un viņš var dalīties pieredzē, kā veidot veiksmīgākas attiecības ar bērnu. Skolotājiem arī ir iespējams apmeklēt profesionālās supervīzijas, kur var gūt daudz labu ideju situāciju risināšanā, kā arī emocionālu atbalstu, kas ir ļoti svarīgs, lai skolotājs „neizdegtu” attiecībās ar „grūtiem” skolēniem.

Manā darbavietā, Rīgas 53. vidusskolā, ir izveidota efektīva Skolas atbalsta personāla komisija (psihologs, sociālais pedagogs, skolas medmāsa, speciālais pedagogs un logopēds) un viena no komisijas funkcijām ir strādāt ar bērniem, kuriem ir uzvedības problēmas. Uz komisijas sēdi tiek uzaicināts skolēns kopā ar vecākiem, iesaistītie skolotāji, klases audzinātājs, kā arī administrācijas pārstāvis. Vadītā sarunā visām iesaistītajām pusēm, arī skolēnam, ir iespēja izstāstīt savu viedokli un situācijas redzējumu. Vecākiem ir iespēja dzirdēt skolotāju redzējumu un otrādi. Šādā sastāvā ir iespējams tieši

vienoties visām pusēm par darbībām, lai situāciju uzlabotu: iespējams, ka skolotājs pielietos citādas apmācības metodes – par to zinās vecāki, iespējams, ka vecākiem būs savs mājas darbs – par to zinās skolotājs, iespējams, ka skolēnam arī būs savs uzdevums (piemēram, psihologa apmeklējums). Par to zinās gan vecāki, gan skolotājs, un visi varēs ievērot vienotas prasības un konsekvences. Pēc šīs sarunas tiek norunāta nākamā tikšanās, kad iesaistītās puses atkal sanāk kopā un izvērtē situāciju – vai ir progress, vai kaut kas jāmaina. Jāatzīst, ka ne vienmēr šī shēma darbojas un ir efektīva, bet daudzos gadījumos tā palīdz. Viens no svarīgākajiem aspektiem šajā procesā ir ievērot un novērtēt skolēna uzvedības uzlabošanu – pat ja izmaiņas ir pavisam niecīgas.”

Inga (vārds mainīts), latviešu valodas un literatūras skolotāja

„Strādāju skolā jau 23 gadus. Nopietnu domstarpību nav bijis, laikam neesmu īpaši konfliktējoša persona, kā arī ir laimējies ar skolēniem un vecākiem. Tā kā esam nomales skola, te nemācās prominentu un ambiciozu vecāku bērni, tāpēc arī nav tādu situāciju kā centra skolās, kur skolēns var pedagogu apsaukt, apmelot, piedraudēt, ka vecāki skolotāju „noraks” un panāks, ka viņu atlaiž no darba. Mēs visas problēmas cenšamies risināt lēnprātīgi, mēģinām problēmu izrunāt. Protams, konfliktu risināšanā starp skolotāju, skolēnu un vecākiem liela loma ir skolas administrācijai, direktoram. Ja viņš bailēs par savu vietu nostājas skolēna pusē, tad ir grūti. Lielā mērā skolēnu uzvedība atkarīga no vecāku attieksmes pret skolu. Ja skolēns zinās, ka viņam vienmēr ticēs un ka viņam un tikai viņam ir taisnība, tad arī ir visas iespējas pazemot skolotāju.

Manā pieredzē pirms dažiem gadiem bija gadījums, kad vidusskolas 10. klasē mācījās divas skolnieces (biju viņu skolotāja jau pamatskolā), kurām primārais nebija skolas apmeklējums. Protams, ka es, gribot, lai viņas mācās, biju spiesta aizrādīt, jo uzskatīju to par savu pienākumu. Aizrādīt un padusmoties uz viņām sanāca bieži, jo skolnieču attieksme nemainījās. Viņas uzskatīja, ka esmu „uzēdusies”, bet es tikai pildīju klases audzinātājas pienākumu. Protams, ka aizrādīju viņām daudzkārt vairāk nekā citiem. Pavasarī, tuvojoties mācību gada beigām, viena no meitenēm bailēs, ka nepabeigs desmito klasi, kopā ar māti devās uz laikraksta redakciju sūdzēties, ka skolotāja viņu neieredz un tāpēc viņai bail nākt uz skolu, bija pat raksts avīzē. Konflikta risināšanai administrācija uz sarunu uzaicināja māti. Viss tika izrunāts, meitene pabeidza desmito klasi un aizgāja no skolas. Arī otra skolniece.”

Brigita Fricone, Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrības juriskonsulte

„Skolotāju tiesības iekšējos konfliktos spēj aizsargāt izglītības iestāžu iekšējos normatīvajos aktos noteiktā kārtība, proti, kā skolotājam rīkoties, pie kā griezties. Liela loma šajā procesā ir skolas direktoram, kuram jāspēj objektīvi paskatīties uz notikušo incidentu. Skolā būtu jānosaka rīcības soļi, kas, kad un kā iesaistās. Ir jāpadomā arī par to, kā nosodīt skolēna izdarīto. Tā var būt saruna ar klases audzinātāju, ar skolas direktoru utt. Ja incidents jau ir huligānisks, jāizsauc policija. Sliktākais, kas var būt – uzvelt vainu skolotājam, ja vainīgs ir skolēns.”

Der zināt!

Ja skolēns traucē sabiedrisko kārtību (aizskar jūsu godu un cieņu, rupji runā, fiziski aizskar jūs, citus skolēnus vai citus izglītības iestādes darbiniekus, bojā inventāru u. tml.), problēmas risināšanā atkarībā no tā, kāds ir konflikts, jāiesaista:

skolēnu vecāki;

izglītības iestādes administrācija;

izglītības iestādes apsardzes dienests;

pašvaldības policija;

valsts policija.

Psiholoģiskas, emocionālas iespaidošanas vai vardarbības gadījumā iespējams vērsties:

Krīzes centrā „Skalbes” (krīzes tālr.: 7222922, www.skalbes.lv);

Resursu centrā „Marta” (tālr.: 7378539, www.marta.lv).

Avots: <http://izm.izm.gov.lv/pedagogiem/tiesibas-pienakumi.html>